

Марија КОЦИЋ

АЛАГА ШАБАНОВИЋ И ОМЕР-АГА БЕГЗАДИЋ КАО ПРЕДСТАВНИЦИ ПРВЕ ГЕНЕРАЦИЈЕ НОВСКИХ „ЗЛИЋА“¹

Кључне речи: Кандијски рат, Нови (Херцег-Нови), Дубровник, „злићи

Група Новљана која се током Кандијског рата (1645-1669) издвојила својим нагоном за пљачком, од стране Дубровчана оквалификована је епитетом „злићи Људи од којих је њихово опредељење створило природне непријатеље Дубровчана, постали су пресудан фактор у животу османско-дубровачке границе. Нови је с једне стране остао везан за Требиње, а с друге за Дубровник, због чега је у његову компетенцију падало одржавање путева за несметани проток путника и робе. Прекинуте везе доводиле су Дубровник у ситуацију да буде одсечен од остатка света. Ово је представљало примарни мотив његове борбе за очување самосталности, угрожене од стране локаних муслиманских првака. Они су, када би се осетили моћним и неугроженим од централних власти, пружали руку на оно што су Дубровчани сматрали најважнијим – робу. Деловање „прве генерације новских „злића

Хисторијског архива у Дубровнику (НАД). Појавивши се у време за које данас не постоји грађа у Архиву Херцег-Новог, историчар је, у циљу расветљавања њихове појаве, приморан да се ослони углавном на изворе дубровачке провијенције како би њихово деловање протумачио у правом светлу.

Град Нови Османлије су освојиле 1482. Он је од тада до 1687. остао у влашћу османске државе,² изузев током кратког периода за време

¹ Рад настао као резултат истраживања на пројекту *Модернизација западног Балкана* (ев. бр. 177009) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије

² Рад који у кратким цртама настоји да прикаже владавину Османлија у Новом: М. Злоковић, „Турци у Херцег-Новом методологије историјског истраживања застарело дело: Т. К. Поповић, Херцег-Нови – Историјске биљешке 1382-1797, Херцег-Нови, “Оријена” Друштво за пољепшање и унапређивање Херцег-Новог и околине му, 1924.

османско-млетачког рата 1537-1540, када је дошао под власт Карла V (1516-1558).³ Област под његовом јурисдикцијом чинила је интегрални део херцеговачког санџака, а простирала се од Царина до Требиња, Попова, Грахова, на Истоку до Рисна, који је представљао фактички границу са Млетачком Албанијом.⁴ Према просторној концепцији, Нови се није разликовао од осталих османских упоришта на Балкану, која су била подељена на утврђење и варош отворену за насељавање немуслимана.⁵ Судаћи по опису Маријана Болице, с почетка XVII века, Нови се до тада није развио у велики град.⁶ Један од бољих описа потиче из средине XVII века. Његов творац био је неуморни путник Евлија Челебија. Он је од значаја с аспекта, не само његове урбане структуре, већ и социјалне стратификације, коју по свом нахођењу интерпретира. Како је до данас више пута истицано податке које доноси у путопису морају се, због ауторове склоности ка преувеличавању, узети са опрезом. Према Челебији Нови је био *hakimluk*, другим речима управна јединица, мада је Хазим Шабановић био несигуран у тумачењу наведеног појма. Челебија је забележио да је Нови имао два диздара, једног коме је била поверена одбрана Доњег, и другог за одбрану Горњег града.⁷ Иако је Челебија инсистирао на поморској активности Новљана, Богумил Храбак, у анализи гусарства у Новом, изнео је претпоставку да се током османског периода град није развио у значајно гусарско упориште.⁸ Главно оправдање овог историчара лежало је у чињеници да се у преосманском периоду Нови развијао пре као трговачко пристаниште, а не као ратно упориште.⁹

Утицај у Новом стекли су људи везани за војно-управни апарат, који се издвојио под управом Османлија. Услед даље социјалне разградње, међутим, моћ у градовима стекла је група за војно-управну структуру (*asker*) везаних породица. Овакав развој водио је стварању локалних првака (*ajana*), који ће постати особеност управног система током XVIII

³ О краткој шпанској владавини над Новим у међувремену видети: Н. Самарџић, „Шпанци у Новом (1538-1539)“ *Зборник за историју Босне и Херцеговине* 2 (1997).

⁴ О појму „Млетачка Албанија
„Зашто се Бока Которска у млетачким изворима називала “Млетачком Албанијом”?“ *Споменик САНУ* 127 (1986).

⁵ О томе видети М. Коцић, *Оријентализација материјалне културе на Балкану. Османски период XV-XIX век*. Београд, Филозофски факултет & *Hesperia*edu, 2010, 30.

⁶ Š. Ljubić, „Marijana Bolice Kotoranina Opis Sandžakata Skadarskoga od godine 1614“ *Starine JAZU* 12 (1880), 192.

⁷ Н. Šabanović, *Evlija Čelebi, Putopis. Odlomci o jugoslovenskim zemljama*, Сарајево, Veselin Masleša, 1973, 434. Један од описа града потиче од конфидента бискупа Андрије Змајевића с почетка Морејског рата објављен у: М. Јачов, *Списи тајног ватиканског архива XVI-XVIII века*, Београд, Зборник за историју, језик и књижевност српског народа САНУ, 1983, 89-90 (Пераст, 27. фебруар 1684).

⁸ В. Hrabak, „Herceg-Novi kao turska pomorska baza i gusarsko gnezdo“ *Boka* 9 (1977) 41. О томе видети и: Б. Храбак, „Новљани и улцињски гусари“ *Boka* 13/14 (1982).

⁹ Hrabak, „Herceg-Novi kao turska pomorska baza

века.¹⁰ Средином XVII столећа могу се уочити ове тенденције, када се издвајају најмоћније породице у неком шехеру. Њима је на терет падало да по властитом нахођењу кроје локалну политику, често у раскораку с намерама Порте. Како је Богумил Храбак истицао, Дубровчанима је више одговарала и таква власт, него да се у Суторини учврсти млетачка.¹¹

Случај Хусеин-аге Шабановића у најбољем светлу документује наведене тенденције. Овај Новљанин оптужио је поједине чланове породице Љубовић пред босанским беглербегом Абаз-пашом, захтевајући да они буду погубљени. За то је беглербегу био спреман да понуди 5 товара акчи. Шабановић је поред осталог понудио и 500.000 акчи за исплату посаде у Новом, под условом да се обрачуна с Љубовићима. Када су неки чланови ове породице били погубљени, војска је од Шабановића тражила новац за своје плате, на шта им је он одговорио да се обрате Абаз-паши. Побуњени војници одговорили су тако што су каменовали остарелог Шабановића. Догађај датиран у 1631. наводи на закључак да међу Османлијама није постојало јединство, уједно откривајући да је између Шабановића и Љубовића тињао феудални рат,¹² односно, борба за утицај у јужној Херцеговини.

Кандијски рат отворио је ново поглавље у историји млетачко-османске границе у Далмацији и Боки Которској. Слаба одбрана поседа у овим крајевима створила је Венецији нови проблем – врбовање војника.¹³ Првих година рата, и поред покушаја Османлија да се домогну појединих млетачких утврђења, народ је ријешио да се приклони дуждевој власти. Ово је омогућило њено територијално ширење, али је обезбедило и извор за врбовање војника. Са своје стране, Османлије слабе на овом сектору границе, мобилисале су локалне угледнике у одбрани серхата. Како су године пролазиле, у пограничју се стварало специфично социјално расположење, предодређено развоју хајдучије у њеном најпримитивнијем значењу друмског разбојништва, чему су прибегавали и људи са османске стране границе. У потрази за пленом, нису бирали средства, а новац и заробљеници постајали су примарни циљ, који је покретао и једну и другу страну на акцију. Нови је постао, уз Рисан, најзначајнији беоцуг у османском одбрамбеном систему према Боки Которској. Људи, на челу његових војних снага, постају носиоци друштвеног живота. То је

¹⁰ Током XVII века у ајане су се убрајали сви угледнији људи у једној области или махали (градска четврт). Н. Bowen, "A'yân", *Encyclopaedia of Islam*, CD-ROM Edition, v. 1.0, Koninklijke Brill, Laiden 1999.

¹¹ В. Храбак, „1600-1667. године *Вока* 12 (1980), 81.

¹² Исто, 85-86.

¹³ О организацији одбране млетачких поседа видети скорији рад утемељен на грађи из *Archivio di Stato di Venezia*: D. Marundić, *Defensiones Dalmatiae: Governance and Logistics of the Venetian Defensive System in Dalmatia during the War of Crete (1645-1669)*, докторска дисертација, Budapest, Central European University, 2012.

водило ширењу ратне привреде као основе егзистенције, док у с друге стране интензивирао притисак на Дубровник, који је настојао да одбрани своју самосталност од амбиција Венеције. То је подразумевало и очување његових трговачких комуникација.

Када се рат распламсао, на османској страни издвојио се слој угледних породица, које су користећи се ситуацијом, настојале да робе караване, поставши на тај начин пандан хајдуцима заврбованим у служби Венеције. Ово је условило издвајање групе људи, који су кројили политику Новог током наредних година. У то време слаби појава Алаге Шабановића. Према Горану Комару његово деловање почиње средином XVII века.¹⁴

Прецизнији у датирању појаве Алаге Шабановића био је Богумил Храбак. Према списку насталом почетком 1646. који су Дубровчани предали кадији Цернице не помиње се Алага Шабановић. Исте године Дубровчани су ставили Омер-агу Бегзадића на листу оних, који су примали њихове поклоне. Његов брат Али-бег Бегзадић, у то време, налазио се на положају новског капетана, на коме је остао и током наредне године.¹⁵ Међутим, према недатираном документу до овог доба, Алага Шабановић је успео да се избори за утицај у Новом. Његове присталице оружјем су се обрачунале с Ђендановићем. Скандал који је поводом овог „мегдана

Шабановићевих присталица сахрањени унутар градских зидина, што није био уобичајени случај.¹⁶ Од тада је Алага Шабановић, попут Омер-аге, с времена на време почео да прима поклоне из Дубровника. Постао је и њихова поверљива особа (у документу се помиње као *confidante*), посредством кога су они у Новом утицали на доношење за себе повољних одлука. Управо је он јавио у Дубровник о доласку мубашира из Сарајева. Повод је представљао јасак (забрана) о извозу османске робе на територију Дубровачке Републике.¹⁷ Већ у то време је Алага Шабановић водио је колебљиву политику према Дубровнику. Он је лично подстицао пролазак босанског паше кроз Конавле, препоручујући му да се треба владати према његовим саветима.¹⁸

До 1648. Алага је увелико деловао као друмски разбојник. Одбегао с четом у херцеговачке планине одлучивао се на пљачку само када му је био сигуран у плен. Када су Дубровчани марта те године утамничили

¹⁴ G. Ž. Komar, *Planinska sela Dračevice pod vlašću Venecije 1687-1697*, Herceg-Novi 1997, (интернет издање коришћено са сајта: http://www.rastko.rs/rastko-bo/istorija/gkomar-dracevica/gkomar-dracevica1_1.html.)

¹⁵ Hrabak, „

¹⁶ Г. Комар, *Ђирилична документа дубровачког архива. Прилози историји свакодневног живота на тремећи Дубровника, Требиња и Новог 1395-1795*, Херцег-Нови: Друштво за Архиве и повјесницу херцегновску, 2012, 61 (Нови, ?).

¹⁷ Исто, 406 (Нови, 8. октобар 1647).

¹⁸ Исто, 409 (Нови, 13. октобар 1647).

Хусеина Мурата Субашића из Новог, догађај је послужио „злићима се припреме за одмазду, намеравајући да нападну Виталину.¹⁹ Одлука да пљачка дубровачке караване указује да није поштовао вољу османских власти, које су настојале да остану у добрим односима са овом државом. У прилог томе иде писмо новских првака од априла 1648. упућено Дубровнику, у коме је наведено да они нису могли зауздати зулуме својих одметника.²⁰ Овим чином Новљани су се дистанцирали од акција Алаге Шабановића, за кога су и сами прихватили раније наметнути дубровачки назив „злићи“²¹ Новљанима није преостало друго него да дозволе Дубровчанима да на властиту иницијативу уклоне Шабановића и његову дружину, уз обећање да ће потврдити све њихове жалбе упућене Порти. Радован Самарџић приметио је да су догађаји око одметања Алаге Шабановића утицали да већи број новске младежи стане уз њега и људе сличне њему.²²

Исто време било је особено по расплињивању хајдучије у свим деловима млетачко-османског пограничја, која у свом замаху није заобишла ни дубровачку територију. Венеција је у међувремену започела рад на њеној организацији, што је представљало додатни подстрек за Дубровчане да се поставе према свим странама опрезно. Дубровчанима је сметала чињеница да су хајдуци прелазили преко њихове територије, пљачкајући њихове поданике. Посебно опасно било је то што су неки Дубровчани прилазили хајдуцима, решени да заједно пљачкају караване, у чему су посебно предњачили становници Конавла.

Средином фебруара 1650. потекла је од неких угледних Новљана идеја да уреде однос са Дубровником. Међутим, харамиде које су већ годинама нападале караване, тешко је било обуздати. Куга која је 1648. пустошила Нови и његову околину, додатно је пореметила прилике у овом граду. Због тога је почетком 1650. међу неким Новљанима, потекла идеја да пођу према Сланом како би пљачкали босанске трговце, без обзира на веру и порекло. Михо Кувелић, дубровачки конфидент, као оправдање ове њихове одлуке, истицао је чињеницу да су се на ово решили како би надокнадили штету, коју им је нанео херцеговачки паша.²³ Међутим, Кувелић не помиње Алагу Шабановића, чије се деловање тих неколико година не може детаљно испратити. Они су новембра 1650. прешли у Љубиње, како би пленили караване који су ишли у Дубровник или из њега. Крајем исте године, Сенат је у обраћању својим амбасадорима, први пут изнео став да поступци Новљана и Турака са Габеле (на ушћу

¹⁹ Исто, 418-419 (Нови, 29. март 1648).

²⁰ Р. Самарџић, *Велики век Дубровника*, Београд, Просвета, 1962, 137.

²¹ Комар, *Тирилична документа дубровачког архива*, 420 (Нови, 24. април 1648).

²² Самарџић, *Велики век Дубровника* 138.

²³ Комар, *Тирилична документа дубровачког архива*, 468 (Нови, 12. јануар 1650).

Неретве) представљају „легализовано разбојништво”²⁴ Иста чињеница дала је главни предуслов дефинисању појма „злићи” који је представљао импресију Дубровчана, требало је да истакне кобно деловање „злића”

Почетком фебруара 1651. Новљани су похарали неколико дубровачких села, међу којима и Виталину. Неког заробљеног Дубровчанина, Алага Шабановић је са својим људима подвргао суровом мучењу. На крају је несретни човек погубљен, исечен на комаде, који су потом бачени у море. Током овог упада „злићи” Конавла према Новом.²⁵ Дубровчани су у својству „злића” број хришћана, који су чинили Шабановићеву чету. Алага Шабановић представљен је као иницијатор целог напада. Дубровчани су арз²⁶ против њега тражили од кадије у Љубињу. Међутим, када се он није усудио да изда докуменат, обратили су се босанском беглербегу. То је представљало повод одласку мајке Алаге Шабановића херцеговачком паши, који је боравио у Церници. У разговору с њим она је навела да њен син није једини који је наносио штету Дубровчанима.²⁷ Алага Шабановић се и након тога није смирио. Због тога су се Дубровчани августа 1651. обратили херцеговачком санџак-бегу за одлуку да се Алага Шабановић уклони, понудивши значајну суму новца.²⁸

Године од 1652-1653. протекле су у релативном миру на османско-дубровачкој граници. До тада се Сенат уверио у бескорисност даљег ратовања, због чега је одлучио да склопи мир с Портом. У ову сврху отправљен је, у својству ванредног амбасадора, Ђовани Капело у Цариград. Крајем 1652. он је стигао у Нови, одакле је планирао да настави пут копном, преко Балканског полуострва. Али-паша Ченгић примио је Капела уз највеће почести и том приликом даровао му расног арапског коња. Како је Глигор Станојевић приметио, Османлије у Херцеговини биле су чврсто уверене да ће доћи до мира.²⁹ Боравак Капела у Новом, вероватно је оставио утисак на његове становнике, приморавши „злиће” на опрезније деловање. Алага Шабановић писмом се обратио Владиславу Јера Менчетићу. Зупци су се управо у то време издвојили као „пункт” односно база, „злића” Дубровника. Дубровчани су се тешко мирили с оним што им је он раније

²⁴ Hrabak, „

²⁵ Исто, 94.

²⁶ Арз (*arz*) у најпростијем смислу писмени изврштај. У појединим случајевима истим изразом означавана је и представка упућена султану односно Порти. Једна његова варијанта била је и арзухал (*arz u hâl*) под којом је подразумевана колективна молба упућена кадији, односно властима.

²⁷ Комар, *Ђирилична документа дубровачког архива*, 478 (Нови, април 1651).

²⁸ Hrabak, „

²⁹ Г. Станојевић, *Југословенске земље у млетачко-турским ратовима XVI-XVIII вијека*, Београд, Историјски институт САНУ, 1970, 228.

учинио. У списку који су саставили и послали на Порту 1654. као „злић“ помиње се и Алага Шабановић.³⁰

Богумил Храбак раздобље од 1655. до 1667. одређује као врхунац њиховог деловања, у исто време када је и хајдучија, организована у одбрамбени систем Венеције добила пун замах. Радован Самарџић 1654. годину одредио је као „пресудну“ за историју источне Херцеговине и Боке Которске. Она је обележена сеобом хајдука из Херцеговине и Црне Горе у Боку Которску и османском нападу на Пераст.³¹ Од највећег је, међутим, значаја чињеница да је претходне године извршен велики упад хајдука и Пераштана у Попово поље.³² У том смутном периоду опљачкан је зијамет Ибрахим-бега Љубовића, припадника једне од најугледнијих породица у Херцеговини. Тако су Новљани у хајдуцима добили непожељне суседе, који су у својим акцијама умешали и Дубровчане. Од тада су хајдуци прелазили преко њихове територије нападајући османска села, а плен кога би се домогли, пребацивали су у Цавтат и одатле у Боку. Марта 1655. они су извршили велики упад у Требиње,³³ 16 миља удаљено од Дубровника. Похара Требиња и његове околине довела је хајдуке у сукоб са Новљанима, чији су најугледнији становници у том крају имали своје поседе. Ово је утицало да се Омер-ага окрене против Дубровника, и оптужи га да пружа помоћ хајдуцима. На рачун Дубровчана свалио је да јатакују у њихову корист, тражећи да му се надокнади штета. Он је највише био погођен чињеницом да су хајдуци током овог упада похарали села, која су му плаћала харач, од чега је он издржавао шест најамника.³⁴

До тада су Дубровчани већ издвојили као свог највећег непријатеља – Алагу Шабановића. Маја 1655. када је босански беглербег боравио у Невесињу Дубровчани су му отпустили посланство. У граду се затекао и Омер-ага Бегзадић, тако да је дубровачки поклицар морао с њим расправљати о Алагином погубљењу. Омер-ага се међутим почео извлачити, изговарајући се да његови људи не би могли учинити такво дело.³⁵ Још једном су се, локалним приликама успостављене везе, поткрепљене клијентским односима и рођачким везама, показале од пресудне важности. Управо су оне омогућиле да „злићи“ опстану и наставе да проводе вољу у новском кадилуку. Дубровчани су са своје стране унајмили људе да уходе Алагу и прате његово кретање. Херцеговачки

³⁰ Hrabak, „Zlići” iz Herceg-Novog“, 95-96.

³¹ Радован Самарџић своје схватање узајамне везе ова два догађаја објашњава кроз архивску грађу; *Историја Српског Народа*, (у даљем тексту: *ИСН*), III-1, Београд, Српска Књижевна Задруга, 1993, 377-378 (Р. Самарџић).

³² Најзначајнија грађа о деловању хајдука под контролом Венеције објављена је у: М. Милошевић, *Хајдуци у Боки Которској 1648-1718*, Титоград, Црногорска Академија науке и Умјетности, 1988.

³³ *ИСН*, III-1, 379 (Р. Самарџић).

³⁴ Исто, 380.

³⁵ Hrabak, „Zlići” iz Herceg-Novog“, 97.

санџак-бег који је боравио у Новом Пазару није желео да се меша у послове „злића“. Око питања решавања судбине Алаге, покренуо се и Ђенан-паша, некадашњи ага-јаничара, који је у то време службовао као будимски беглербег.

Омер-ага Бегзидић настојао је да се доведу тројица кадија да установе кривицу Дубровчана због тога што су кроз своју територију пуштали хајдуке. Он је зауставио поклисаре послате у Цариград да се жале Порти и приморао их да се врате у Дубровник. Због тога су га Дубровчани оквалификовали као „злића“. У писму од 12. августа 1655. изједначен је са Алагом Шабановићем и Омером Галиотовићем.³⁶ Тиме су се дефинитивно одрекли ранијих пријатељских веза са њиме. У то време Алага је деловао као „командант Бањана и Пивљана“, чији се долазак са 100 људи очекивао средином августа у Новом.³⁷

Нови херцеговачки санџак-бег донео је одлуку, због свих учињених дела, да погуби Алагу Шабановића. Ово је представљало главни разлог његовог одласка у Нови. Међутим, један од његових саветника био је блиски Алагин рођак Исак Шабановић, који је иступио у његову одбрану приписујући део кривице Дубровчанима. У исто време Алага се налазио болестан у Требињу код Омер-аге Бегзидића, на кога је такође пала сумња новог херцеговачког паше.³⁸ Нови паша није одустао од свог наума. Он је са новским првацима водио разговор „на граници“, док се са Дубровчанима сусрео у Марцинама „како је обичај“.³⁹

Када су дубровачки поклисари Тројан Цријевић и Доминик Бенешић примљени први у аудијенцију код великог везира нису могли да прећуте невоље које је њихова држава трпела од Алаге, на кога су се раније жалили херцеговачком санџак-бегу.⁴⁰ Неколико месеци потом дошло је до нове смене у османској управи. За босанског беглербега изабран је Телак Мустај-паша, који је био у блиским односима с владајућом династијом. Наиме, његова супруга била је сестра султана Мурата III (1623-1640). Одмах, након што су сазнали о овој промени, поклисари су искористили прву прилику да га посете и изнесу жалбе на понашање Омер-аге, као и чињеницу да се насиље новских „злића“ наставља. Они су настојали да издејствују амр о његовом уклањању, под изговором да су његови поступци нанели велику штету трговини. Судећи по њиховој релацији, упућеној Сенату, Телак се држао више него опрезно, не желећи да доноси исхитрене одлуке.

³⁶ Исто, 99.

³⁷ Овај податак Станојевић је добио на основу грађе из *Archivio di Stato di Venezia*, која судећи по његовој интерпретацији Алагу Шабановића помиње у наведеном контексту; Станојевић, *Југословенске земље*, 238.

³⁸ Комар, *Тирлична документа дубровачког архива*, 495-496 (Нови, 16. август 1655).

³⁹ Исто, 479 (Нови, 21. август 1655).

⁴⁰ Ј. Радонић, *Дубровачка акта и повеље*, т. III, св. 1, Београд, Српска Краљевска Академија, 1939, 442 (Дубровник, 10. август 1655).

У извршеној подели власти Порта је, за новог херцеговачког санџак-бега, именовала Мусли-пашу. Жалбе изнете пред Телаком, поновљене су и пред њиме. Међутим, он се од почетка показао благонаклоним према Дубровачкој Републици, решен да до краја саслуша приговоре поклисара о неделима „злића“. Приговорено је да Омер-ага и други „злићи“ непрестано наносе штету њиховој луци и трговцима. Посебно су били огорчени на поступке Омер-аге и Алаге према трговини сољу на Плочама. У истој смени чувени Херцеговац Али-паша Ченгић именован је за беглербега Кањиже,⁴¹ чиме је уклоњен из суседства Дубровника, човек до тада наклоњен интересима Венеције. Док је посланство боравило на Порти из Дубровника су послали курира, који је донео арз босанског беглербега против Омер-аге. Богумил Храбак сматрао је да је главни разлог сукоба Новљана с Дубровчанима представљала неактивност Републике у сузбијању хајдучије,⁴² посебно дела, који се ставио у службу Венеције.⁴³

Дубровнику је требала чвршћа потврда да би се решио на обрачун са „злићима“. Поклисари Бенеша и Чревић добили су инструкције да раде на добијању султановог хатишерифа,⁴⁴ који осуђује Омер-агу.⁴⁵ Са овим документом Дубровник би стекао кредибилитет да код босанског и херцеговачког санџак-бега инсистира на његовом погубљењу. Мехмед IV (1648-1687) издао је наредбу кадији у Церници, Мостару, Новом, агама јаничара и емину на Плочама о неделима Омер-аге, који се у документу помиње и као заповедник азапа у Новом.⁴⁶ Он открива и чињеницу, на којој су поклисари посебно инсистирали, да је сва опљачкана роба завршавала у Котору.⁴⁷

Котор се већ издвојио као центар *организоване хајдучије*, где су млетачке власти, за потребе рата у Далмацији, почеле да заводе специфичан систем регрутовања пребега са османске територије. Разбојници са друге стране границе, које су власти гониле, а народ хвалио, прелазећи на млетачку територију пристајали су да за уступљени део плена ратују за рачун Венеције. Несрећа по прилике у Далмацији, посебно у дубровачком пограничју, била је та што се у тренутку, када је Венеција успела да створи обриси овог система, ратовање почело расплињавати, претворивши се у

⁴¹ Исто, 451 (Цариград, 7. новембар 1655).

⁴² Hrabak, „Zličići“ iz Herceg-Novog“, 99.

⁴³ Систем који смо дефинисали као *организована* или *уређена* хајдучија обрађен је за период Морејског рата. Међутим, његови замеци у многим сегментима могу се утврдити у доба претходног османско-млетачког сукоба; М. Коцић, *Венеција и хајдуци у доба Морејског рата*, Београд: Nesperiaedu & Научно друштво за историју здравствене културе, 2012.

⁴⁴ Хатишериф (*hatt-ı şerif*) писмена одлука која је носила султанов туг, као знак да ју је он одобрио. Слично значење имао је и хатихумајун (*hatt-ı hümayün*).

⁴⁵ Радонић, *Дубровачка акта и повеље*, III/1, 454 (Цариград, 5. децембар 1655).

⁴⁶ Исто, 464 (Цариград, децембар (?) 1655).

⁴⁷ Исто, 465.

низ брзих и на своју руку предузиманих упада на османску територију. То што млетачки Сенат и Порта нису успевали да нађу *modus vivendi* како би привели рат крају, само је ишло у прилог да се хајдучке акције изроде у обично разбојништво, толерисано ради државних интереса у средини предодређеној за такав начин живота. Ратна привреда, дефинисана у тим околностима, на којој је посебно инсистирао Радован Самарџић, добила је замајац у насумичним акцијама харамбаша с обе стране границе. Ради одбране исте, у време када је Венеција приступила организовању хајдучије, Османлије су почеле да стварају пандурску службу,⁴⁸ која је обухватила крајеве од Гацког према Требињу и Љубињу. Служба створена од домаћих људи, од којих многи нису били муслимани, убрзо се извргла у пљачкање окупљене дружине, међу којима су поједине имале и ослонац у власти. Отета роба проналазила је сигуран пут до купца. Након пљачке извршене 1655. део робе стекао се у Морињу и Рисну, док су Пераштани од Дубровчана оптужени да су њени купци.⁴⁹ Иронију је представљала чињеница да се Пераст до тада издигао у центар организоване хајдучије и стационар за пребеге, хајдуке, који су ратовали за рачун Венеције.

Почетком 1656. упућен је с Порте предлог Дубровчанима да поклоне 300 талира новом босанском беглербегу за одлуку да погуби пет „злића“ наведених у хуџету новског кадије, с тим што би Дубровчани исплатили додатних 1.000 талира за сваку одсечену главу. Ускоро је предлог измењен тако што је улог повећан на 500 талира. За погубљење Омер-аге Бегзадића требало је исплатити 3.000 талира, након што ово буде учињено.⁵⁰ Како су Османлије отезале с тиме Дубровчани су решили да сами изврше њихово смакнуће. У то време група од 20 Новљана отела је 350 товара вуне и коже дубровачким трговцима. Арз Мехмеда IV против њих издат у фебруару. Почетком истог месеца Бегзадић је с 40 другова разбио караван „неког Тучина“ код Сланог, док се главна скупина „злића“, 300 до 400 људи из Новог и Рисна, налазила у Корјенићима.⁵¹ Одлуку султана о њиховом погубљењу Омер-ага и остали „злићи“ дочекали су као разочарење. Бегзадић који се у том тренутку налазио у Љубомиру надао се да је могуће избећи њено извршење.⁵²

---

⁴⁸ Пандури су регрутовани међу локалним становништвом. У пандурску службу подједнако су примани и муслимани и хришћани, а чинили су полурегуларне османске јединице чија је сврха била спречавање хајдучких упада. Челу чете пандура стајао је пандур-баша.

⁴⁹ P. Butorac, *Voka Kotorska u 17. I 18. stoljeću: politički pregled*, Perast, Gospa od Škrpjela, 2000, 68.

⁵⁰ Hrabak, „Zličići“ iz Herceg-Novog“, 101-102.

⁵¹ Исто, 102-103.

⁵² Комар, *Ђирилична документа дубровачког архива*, 501 (Нови, 10. фебруар 1656).

Дубровчани су успели да добију арз о погубљењу Омер-аге, како је наведено, „sa gniegova sla dielovagnia, sulume, besakognie i haramiluke“.⁵³ За његово укањање они су херцеговачком санџак-бегу, који је боравио у Гацком, обећали 2.000 гроша за „smart takoga slocinza, kojije dotrudio svoi semgli, i sviem putnizim“.⁵⁴ Дубровчани нису жалили новац само „neka nakon toliko godina odahnu, i рочину slavna mesta, siromasciad, Targovzi, i putnizi,“.⁵⁵ Из истог документа види се да је Омер-ага пружао подршку Алаги Шабановићу, који је у Новом поседовао кулу и имања као и у другим деловима Херцеговине.⁵⁶ Премда су османске власти биле спремне да казне Омер-агу нису могле да се с њим обрачунају на начин који би Дубровчанима највише био по вољи – да га погубе.⁵⁷ Алага се неко време крио у Гацком. Притиснут одлучним ставом власти морао је да бежи с 80 људи. На крају се затворио у своју кулу у Новом. Њему су тада притекли у помоћ други „злићи“, међу којима и Омер-ага Бегзидић.⁵⁸ Новљани су у Сарајево, фебруара 1656. послали групу сељака да се жале на нападе хајдука, за које је наведено су их Дубровчани подржавали. Заправо радило се о десетак људи из села Зубовића, за које је ускоро утврђено да су потурице. Они су се у сарајевској чаршији појавили са омчама око врата вапећи за милошћу и тражећи правду, у исто време окривљујући Дубровчане. Исти догађај послужио је да се сарајевска јавност окрене против Дубровника.⁵⁹ Тиме је и његова комуникација са Сарајевом, као центром управне области, доведена у питање.

Опскрбљени неопходним документима, добијеним од османских власти захваљујући способности да је подмите, Дубровчани су 6. маја 1656. послали свог војника Михаила Бурума Барабанта херцеговачком санџак-бегу у Гацко у пратњи још једног војника. Неколико дана касније, 13. маја, 36 товара соли послате из Дубровника, чији су транспорт обезбеђивали људи Али-паше Ченгића, заплењено је од Омера Галиотовића на Царинама. Све што је том приликом отео пребацио је у своју кулу, на поменутом положају. Овај инцидент послужио је као повод за ново писмо пуно жалби упућено санџак-бегу. У њему је Галиотовић изједначен због учињених недела с харамијом.⁶⁰ Оптужен је да није пљачкао само трговце, већ и сиромаше, при чему је свака „trechia aspra ulasi u Hasnu Slavnoga

⁵³ HAD, Acta Sanctae Mariae Maioris, XVII secolo (= у даљем тексту: Acta S mm, XVII s.), fasc. XXXIX, N° 1798/1. f° 1. (Дубровник, 11. мај 1656)

⁵⁴ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/1. f° 1.

⁵⁵ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/1. f° 1.

⁵⁶ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/1. f° 3.

⁵⁷ У документу на који се позивамо наведено је: “nerasumiemo Emar suproch Omer Aghi Beghsadichiu, er neima potrebu da drugoga suda, negho samo od essecutioni”; Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/1, f° 3 i 4.

⁵⁸ Hrabak, „Zlići” iz Herceg-Novog“, 104.

⁵⁹ ИСН, III-1, 381. (Р. Самарџић)

⁶⁰ Реч арапског порекла која означава разбојника.

Zarstva“.⁶¹ Дубровчани су сматрали да могу ухватити Омера Галиотовића и остале зликовце,⁶² али се нису самоиницијативно смели решити на тај корак, без добијене сагласности херцеговачког санџак-бега.

Дубровачки војник Барум који је у Гацко отправљен с још једним другом, у Коритима је пресретнут и убијен, по првим вестима, од људи Алаге Шабановића. Бачен је у јаму с писмом које је са собом носио.⁶³ Ускоро се, међутим, испоставило да је Барума убио Омер-ага. Алага је под блокадом држао прилаз Дубровнику, како ниједан курир из Гацког не би могао да уђе у град. Њему се приписују речи „*da nechie dati prochi ni ptizi put ovega Grada* [Дубровника]“.⁶⁴ До тада се Бијелин До⁶⁵ издвојио као база, одакле су Алага и Омер-ага упадали на дубровачку територију.⁶⁶

Како су комуникације с Гацком овим акцијама готово прекинуте, Сенат се није могао уздати у став османских власти, нити је имао потребне информације на основу којих је могао управити будуће деловање. За то време Омер-ага је наставио да као смутна сенка и даље стоји над Дубровником. Он се почетком јуна налазио у Добром Долу, блокирајући пут према Дубровнику, тако да они нису могли послати из свог града ни поруку, нити робу. Дубровчани су настојали да и у најтежим ситуацијама извуку корист. Они су се овог пута правдали да због понашања Омер-аге и других „злића“ нису у могућности да пошаљу харач на Порту.⁶⁷ Тема на коју су османске власти биле посебно осетљиве, требала је да послужи као повод, који их је могао натерати на деловање.

Догађај који је Богумил Храбак датирао у средину јуна 1656. изазвао је прекид „злића“ са босанским беглербегом. Омер-ага Бегзидић са 40 својих и Алагиних људи зауставио је и разбио караван од 1.500 коња, који је ишао из Сарајева и Мостара за Нови. Поред трговаца у његовој пратњи било је 300 сејмена из Сарајева и Мостара, од којих су неки том приликом побијени.⁶⁸ Непосредно након тога Дубровчани су кренули у одлучну акцију на Порту, усмерену на уклањању Омер-аге и Алаге. У томе нису штедели ни новац. Наставили су да апелују на власти у Сарајеву, инсистирајући на раније донетој одлуци Порте која је давала право Дубровчанима да се обрачунају са „злићима“. Писмо од 21. јуна 1656. помиње да је последње суботе Омер-ага Бегзидић кренуо у

⁶¹ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/2, f° 1 (Дубровник, 14. мај 1656).

⁶² Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/2, f° 2.

⁶³ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/3, f° 1 (Дубровник, 20. мај 1656).

⁶⁴ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/5, f° 1 (Дубровник, 22. мај 1656).

⁶⁵ Односно Бијели До, положај изнад Стона.

⁶⁶ Hrabak, „Zlići“ iz Herceg-Novog“, 107.

⁶⁷ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/13, f° 1 (Дубровник, 11. јун 1656).

⁶⁸ Hrabak, „Zlići“ iz Herceg-Novog“, 105.

Нови, да би учинио весеље (помиње се као *pir*) својој ћерци.⁶⁹ У Бијелин Долу оставио је неколико својих људи, да спрече пролаз робе за и из Дубровника. Послао је наредбу у Мостар да се ускладиштена роба не дира док се он не врати. Такође, захтевао је да се сва у међувремену узапћена роба достави њему. Алага је 20. јуна кренуо с 30 људи у Нови. Овај пут преузео је с циљем да од ага у Новом покупи „Masare“.⁷⁰ Поред тога, планирано је да се уједини с Никшићима, Дробњацима, Бањанима „i s drughe dvaes Sciupa“, отићи „gospodinu Pasci“.⁷¹ У међувремену су у Сарајево Дубровчани послали Марина Рањину, да приволи беглербега на кажњавање „злића“.⁷²

Након пљачке великог каравана, Али-паша Ченгић прешао је у Нови да би истражио цео случај. Грађа млетачке провијенције доказује да су Новљани овог пута нудили хајдуцима сваку обуставу непријатељства. Али-паша Ченгић тражио је да се у Нови пошаље Иван Болица. На његов захтев, ванредни провидур у Котору, послао је Болицу у Нови. Током разговора Али-паша га је уверавао у своје искрено пријатељство. Њему се приписују речи: „Иако је рат између узвишене Републике и султана, гранични народ у овом заливу [Боки] може живјети у добрим односима“.⁷³ Ово је најављивало и скорију решеност Османлија да примире харамије у Новом. И јавно мњење у Сарајеву се окренуло против „злића“, тражећи „да паша уништи одметничко гњездо у Новом“.⁷⁴ Међутим, османске власти тешко су се решавале на ово, погођене другим невољама. До почетка августа 1656. никакве вести поводом тог питања нису стигле из Цариграда. Такође ни босански беглербег није се дао лако навести да предузме мере против Новљана.⁷⁵ Вест да је Мусли-паша, дотадашњи санџак-бег Херцеговине, требало да буде разрешен, а на његово место изабран Али-паша Ченгић, оставила је забринуте Дубровчане.⁷⁶ Доказани пријатељ Венеције, у време када су хајдуци организовани као њене полурегуларне јединице, могао је да делује једино на штету њихове Републике. Али-паша Ченгић донео је неодложну одлуку да се Дубровчанима и сарајевским трговцима надокнади штета коју су им учинили „злићи“. Дубровчани несигурни у његово држање стално су га наговарали да казни Новљане и натера их да плате штету. Новљани су се са своје стране обратили Али-паши наводећи да нису у стању да исплате предвиђену суму. Док се

⁶⁹ Храбак помиње да је око 10. јула требао бити у Новом на свадби своје ћерке; Исто, 105.

⁷⁰ Намет односно порез, који се и у другим документима из дубровачког архива помиње, али са недовољно разјашњеном наменом.

⁷¹ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/15, f° 1 (Дубровник, 21. јун 1656).

⁷² Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/15, f° 1 и 2.

⁷³ Цитат преузет из: Станојевић, *Југословенске земље*, 277.

⁷⁴ ИСН, III-1, 381. (Р. Самарџић)

⁷⁵ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/20, f° 1 (Дубровник, 4. август 1656).

⁷⁶ Acta S mm, XVII s., fasc. XXXIX, N° 1798/21, f° 1 (Дубровник, 13. август 1656).

одвијала преписка на овој релацији Алага Шабановић се припремао да са својим следбеницима изврши нови напад на Виталину.⁷⁷ Заједно са њим и Омер-ага Бегзадић запао је у немилост. Он се настојао искупити пред Али-пашом, а све у страху да на њега не крене сам босански беглербег.⁷⁸

Сведок прилика које су владале серхадом тих година, католички мисионар Донат Јелић разоткрива односе између хајдука укључених у систем „уређене хајдучије“ и власти у Новом, од чијих се припадника издвојила група „злића“. По Јелићу хајдуци су робили хришћане и потом продавали Турцима у Новом. Жртва њихових акција постали су и неки чланови његове породице. Он наводи да су у једном њиховом упаду заробљене три његове нећаке и потом одведене у Нови. За њихов откуп од Јелића је тражено 300 шкуди.⁷⁹ Две нећаке продате су новском аги Мустафи Хасановићу, који је од Конгрегације за пропаганду вере у Ватикану⁸⁰ тражио да му пошаље 200 шкуди, како би их могао откупити.⁸¹ Трговина робљем била је примамљива Алаги Шабановићу и осталим „злићима“. Због тога су им од значаја били људи, које су хватали и на дубровачкој територији. Обично је у таквим случајевима, од појединаца које није имао ко да откупи, регрутовано робље, је потом продавано у некој од италијанских лука, где још увек постојала потреба за кућном послугом.⁸²

Током 1657. односи у овој области закомпликовани су када су Османлије одлучиле да изврше напад на Котор. На ово је утицао и однос млетачке власти, која је из свог најзначајнијег упоришта на овом делу јадранске обале, Котора, слала мисије с циљем да придобије црногорска и брдска племена.⁸³ Изгледа да су под утицајем предузетих припрема „злићи“ променили држање према Дубровнику. Почетком те године Омер-ага Бегзадић и Алага Шабановић покушали су да ступе у контакт с његовим властима. Омер-ага је намеравао да сиђе у Плоче, где је боравио емин задужен за убирање дубровачког ђумрука (царине на робу).⁸⁴ Сенат

⁷⁷ Комар, *Тирлична документа дубровачког архива*, 504 (Нови, 28. јул 1656).

⁷⁸ Исто, doc. n° 528, 506 (Нови, 7. август 1656).

⁷⁹ М. Јаџов, *Le Missioni Cattoliche nel Balcani durante la guerra di Candia (1645-1669)*, т. I-II, Città del Vaticano, Biblioteca Apostolica Vaticana, 1992, I, 589 (Дубровник, 22. јун 1657).

⁸⁰ *Congregatio dei Propaganda Fide* основана је 1622. у Ватикану са циљем да пропагира врлине католичке вере. Циљ ове црквене организације која је манифестовала свој рад преко мисионара представљало је ширење католичке вере на Балкану и Леванту, односно Османском царству, али су мисонари слати и у друге делове света.

⁸¹ Јаџов, *Le Missioni Cattoliche nel Balcani*, I, 603 (?), 15. јануар 1658).

⁸² О трговини робљем у овом раздобљу видети: Г. Станојевић, „Трговина робљем у доба Кандијског рата (1645-1669)“, *Историјски гласник* 3-4 (1958).

⁸³ О томе видети: Г. Станојевић, „Односи Венеције са херцеговачким, брдским и црногорским племенима од опсаде Котора 1657 године до почетка Морејског рата“, *Историјски гласник* 1-2 (1959) 205-238.

⁸⁴ V. Miović-Perić, „Emin na Pločama kao predstavnik Osmanlija na području Dubrovačke Republike“, *Anali Historijskog instituta HAZU u Dubroviku* 37 (1999).

му је, међутим, послао поруку да то не чини. Веће Умољених 24. јануара издало је забрану извоза робе у правцу Истока, што је представљало најефикасније средство у борби против „злића“. У Дубровник је 19. августа стигла вест да босански санџак-бег са 10.000 војника планира да из Мостара пређе у Нови. Од њега је очекивао пристанак да османска војска прође кроз дубровачку територију на путу према Котору.⁸⁵ Притиснути присуством војске, у њиховој непосредној близини „злићи“ су се те године примирили. Међутим, када се војска повукла, након неуспешне опсаде Котора, Новљани су поново били препуштени себи. Док су операције око Котора биле у току 24. августа босански беглербег са 6.000 војника настојао је да пређе у Нови, док се у то време „њихов капетан Алага“ са 500 следбеника повукао у херцеговачке планине.⁸⁶

Ситуација се након напада на Котор изменила јер је чињеница да је град успео да одоли нападу велике војске уверила поједина херцеговачка племена у корисност савеза са Венецијом. Никшићи су наредне 1658. понудили своју помоћ Венецији у замену за освајање Новог.⁸⁷ Град је овом племену пружао једини излаз из заосталости и везу са светом. Овде се јавља аналогна ситуација с приликама на почетку Морејског рата (1684-1699) када Никшићи с истим планом наступају пред Венецију. Они су том приликом тражили куће за своје прваке и оне који би се приклонили млетачкој војсци.⁸⁸ Нема сумње да је током Кандијског рата, по први пут дошло до иступања никшићких првака с оваквим захтевима. Међутим, млетачка војна команда овог пута могла им је дати само уверавања да ће, уколико стварно освоји Нови, њима бити дозвољено да се населе у овом граду. Даљи развој ситуације и лењост, или пре заосталост, млетачке војске и непостојање иницијативе утицали су да се Никшићи разочарају у Венецију. Међутим, постојање оваквих планова угрожавало је и даље Нови.

Мудар, како га извори приказују, Алага Шабановић придружио се војсци Али-паше Ченгића, иако је босански беглербег Сејди Ахмед-паша претходно уценио његову главу на 500 дуката. Док је Сејди Ахмед-паша боравио у Билећи, Дубровчани су му послали поклисара с понудом 2.000 талира за главу Омер-аге и Алаге. На ово су се решили из уверења да ће успети да скрше најупорније „злиће“ и заведу ред у провинцији. Изгледа да се у томе бар извесно време нису преварили. Сејди Ахмед-паша наредио је да се поруше куле харамија по јужној Херцеговини, које су том приликом темељно биле опљачкане. Најгоре је, међутим, прошао Бегзадић коме је одузет положај заповедника новских азапа и додељен

⁸⁵ G. Brusoni, *Historia dell' Ultima Guerra trà Veneziani, e Turchi, Nella quale si contengono i successi delle passate Guerre nei Regni di CANDIA, e DALMAZIA, Dall' Anno 1644 fino al 1671*, т. I-II, Venezia, Presso Stefano Curti, 1673, II, 39.

⁸⁶ Исто, 43.

⁸⁷ F. Difičnik, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, Split, Književni krug, 1986, 253-254.

⁸⁸ О томе видти: Коцић, *Венеција и хајдуци у доба Морејског рата*, 101-102.

његовом синовцу, за кога су Дубровчани тврдили да је био већи зликовац од свог претходника. Кула Алаге Шабановића, која се налазила између Новог и Бијелин Дола није међутим претрпела никакву штету. Да би се учврстио на новом положају и умирио неповерљиве Дубровчане, Алија Бегзацић нови новски капетан, послао је у Дубровник поклоне и нешто новца на дар.⁸⁹

Ни снага појединих „злића“ није била скршена. Омер-аги Бегзацићу успело је да се учврсти захваљујући бујурулдији⁹⁰ босанског беглербега са својим људима у Бијелин Долу. Дубровчани су израчунали да је до тада (април 1658) са својом дружином отео трговцима различитих нација 60.000 дуката.⁹¹ Херцеговачки санџак-бег цело лето је провео у Ливну. Једину повољну последицу коју је произвела његова инертност према Фрањи Дифнику била је та да је његово присуство у тим крајевима наводило Млечане на опрез, због чега су оклевали са предузимањем напада на Нови.⁹² Међутим, ускро је наступио његов крај. Он је у Требињу убио свог синовца под изговором да му је преотео службу. На ово је Сејди Ахмед-паша одговорио пославши људе да га ухапсе. Убрзо затим наредио је и његово погубљење. Ову услугу од Дубровника је наплатио с 2.000 талира.⁹³

Алага Шабановић навукао је презир не само Дубровчана, већ и становника Новог и његове околине када се 1658. дрзнуо да пљачка Жупу дубровачку. Према интерпретацији Горана Комара „читав народ Новог се оградио и осудио ова недела“.⁹⁴ До напада је дошло 28. октобра 1658. „Злићи“ су ухватили и гласника кога су Дубровчани послали на Порту да пренесе вести о том догађају.⁹⁵ У нападу је узео учешће је и Омер Галиотовић.⁹⁶ Положај Новог постао је опасан из разлога, јер су поједина племена, пре свега Никшићи, подстицали Млечане да предузму напад на град. Идеја о његовом присвајању тада је добила коначну форму, којом су херцеговачка племена манипулисала у жељи да се као фактор наметну Венецији. Током 1659. поново се приступило њеној реализацији. На ово их је подстакло уверење да су Османлије у тим крајевима слабе. Никшићи су били спремни да млетачкој војсци притекну у помоћ тако што ће спречити долазак појачања у Нови.⁹⁷

⁸⁹ Hrabak, „„Zlići” iz Herceg-Novog“, 108-109.

⁹⁰ Бујурулдија (*bujuruldu*) представка провинцијских власти Цариграду, односно Порту или султану.

⁹¹ Hrabak, „„Zlići” iz Herceg-Novog“, 109.

⁹² Difnik, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, 255.

⁹³ Hrabak, „„Zlići” iz Herceg-Novog“, 110.

⁹⁴ Komar, *Planinska sela Dračevice pod vlašću Venecije* (интернет издање).

⁹⁵ Комар, *Тирпилична документа дубровачког архива*, doc. n° 530, 509-510 (Нови, 29. октобар 1658).

⁹⁶ Hrabak, „„Zlići” iz Herceg-Novog“, 110.

⁹⁷ Difnik, *Povijest Kandijskog rata u Dalmaciji*, 257.

Крај Алаге наступио је крајем 1659, када је по наређењу власти задављен.⁹⁸ Почетком јесени 1659. он се налазио у ордији босанског беглербега Мелећ Ахмед-паше у Бањалуци или Градишки. Дубровчани су раније у Сарајево послали свог драгомана (тумача) да тражи његово хапшење. Иако је он том приликом изнео низ оптужби против Алаге, босански валија није се одмах одлучио да га уклони. На ово се могао решити тек пошто сведоци буду потврдили дубровачке оптужбе. Међутим, нико од локалних муслимана није се смео усудити на тај корак. Премда је поседовао султанову одлуку о његовом уклањању, Сејди Ахмед-паша дозволио је Алаги да дође у Сарајево и уз његове скуте пије вино. У међувремену је дошло до нове смене у којој је Сејди Ахмед-паша био замењен Мелек Ахмед-пашом.

Са прикупљањем сведока није ишло лако. Сведочење на Дивану у Сарајеву извршено је у новембру.⁹⁹ Месец дана потом паша је издао наредбу да се Алага погуби. Како је Радован Самарџић приметио „Дубровчани су овим гестом одједном постали одвратни и љигави свима“.¹⁰⁰ Вест о његовој смрти проширила се почетком 1660. Боком Которском. Након Алагине смрти Новљани се нису устезали да ударе и на представнике централних власти.¹⁰¹ Њихов накупљени бес једино је могао смирити присуство велике војске у непосредној близини Новог. Како су наредних година велике акције против млетачке војске изостале ратовање се претворило у обрачун завађених клика, у који су се умешали раније дефинисани клановски односи. Таква клима највише је одговарала новским „злићима“ у недељима, најавивши другу генерацију чији су најсрчанији експоненти били Омер Галиотовић и Омер Кочић.

⁹⁸ S. Nazečić, *Iz naše narodne epike*, књ. I, *Најдучке борбе око Дубровника и наша народна pjesma*, Сарајево, Svjetlost, 1959, 70 (Дубровник, 28. јануар 1660).

⁹⁹ Hrabak, „Zličići” iz Herceg-Novog“, 111.

¹⁰⁰ Самарџић, *Велики век Дубровника*, 197.

¹⁰¹ Hrabak, „Zličići” iz Herceg-Novog“, 113.

Marija Kocić

**ALAGA ŠABANOVIĆ
AND OMER-AGA BEGZADIĆ
AS REPRESENTATIVES OF THE FIRST GENERATION OF
HERCEG NOVI “ZLIĆI” /Evildoers/**

SUMMARY

The War of Candia intensified animosity between people from Herceg Novi, who applied the policy suited to their local interests, and Dubrovnik. Although some researchers established that their relations were shattered as early as in the period of 1590-1591, these border incidents would be very soon overcome and the people on the both sides return to peaceful life. However, during the first half of the 17th century the Berber pirates increasingly began to use certain places on the Adriatic as their base, which once more endangered the relations with Dubrovnik. Before the outbreak of the War of Candia certain families whose power was based on their employment in the state services got stronger. From this milieu rose Omer-Aga Begzadić and Alaga Šabanović. Getting integrated into the administrative institutions they started imposing their own (defined as also local) interests at the expense of the central authority.

The crucial moment was their engagement in the banditry, which flourished in the time of war. It is proved by the documents from the Historical Archives of Dubrovnik. In this paper we attempt to define the category “Zlići”, as experienced by Dubrovnik, but presented in a more realistic light. Although the preserved data give evidence that they were the product of the epoch, in which robberies were getting more fierce on both sides of the Ottoman-Venetian border-line, they did not spare Dubrovnik either. Though both of them were removed due to the efforts of the central authorities, the phenomenon of Alaga Šabanović and Omer-Aga Begzadić shows the local interests of the Muslim society in the area bordering Venice at time when both countries were reaching the state of disintegration.